

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

BRIGITA JURCAN

UTJECAJ VIŠEJEZIČNOSTI NA RAZVOJ DJETETOVE OSOBNOSTI

Završni rad

Pula, rujan, 2017.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

BRIGITA JURCAN

UTJECAJ VIŠEJEZIČNOSTI NA RAZVOJ DJETETOVE OSOBNOSTI

Završni rad

JMBAG: 0303039633, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Govorno izražavanje

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Lingvistika

Mentor: Irena Mikulaco, prof. pred.

Pula, rujan, 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____, kandidat za prvostupnika
_____ovime izjavljujem da je ovaj
Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim
istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene
bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na
nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio
rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije
iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj
ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Usvajanje jezika i kako dolazi do toga	2
2.1. Kratki pregled teorija o usvajanju jezika	2
2.1.1. Prema J. Piagetu	2
2.1.2. Stajališta Vygotskoga o razvoju jezika	4
2.1.3. Skinnerova teorija učenja	4
2.1.4. Usvajanje jezika prema Chomskom	4
2.1.5. Lennebergova teorija	5
3. Usvajanje jezika kod djece	7
4. Dijete i drugi jezik	10
4.1. Dob djeteta	11
5. Dvojezičnost i edukacija	12
5.1. Jezik i govor	13
5.2. Dvojezični razvoj	13
5.3. Što učiniti ako dijete ima jezično-govorni problem?	14
6. Osobine ličnosti	15
6.1. Kako jezik kojim govorite oblikuje vaš mozak i sposobnosti	15
6.2. Učenje jezika koristi našem umu i sposobnosti	16
6.3. Dvojezičnost je bolja: prednost govorenja više jezika	17
7. Teorija jezika u kontaktu	18
7.1. Hrvatski jezik u dodiru s talijanskim jezikom	18
8. Istraživanje utjecaja višejezičnosti na razvoj djetetove osobnosti	20
8.1. Prikaz popunjenih anketa korištenih u istraživanju	22
8.2. Tablični prikaz analize rezultata dobivenih istraživanjem	26
8.3. Zaključak istraživanja	29
9. Zaključak	30
Literatura	32
Mrežni izvori	33

Sažetak

Dvojezičnost je funkcija govorne sposobnosti na dva jezika, a uključuje i složenost društvenog okružja. U procesu usvajanja drugog jezika, materinski jezik ne smeta razvoju drugog jezika.

Glavni element ovoga rada jest utjecaj višejezičnosti na razvoj djetetove osobnosti. Kroz cjelokupni rad, cilj je bio prikazati na koje načine dvojezičnost utječe na razvoj djetetove osobnosti, govora i ponašanja. Provela sam istraživanje u talijanskom vrtiću koje potvrđuje postavljene hipoteze, a one tvrde da su pretpostavljena odstupanja u utjecaju višejezičnosti na razvoj djetetove osobnosti u manjoj mjeri zamijećena, te da djeca s lakoćom prihvaćaju talijanski jezik i samim time nisu povučeniija te nemaju poteškoća pri prebacivanju s jezika na jezik.

Ključne riječi: dvojezičnost, djeca, višejezičnost, razvoj osobnosti

Summary

Bilingualism is the function of speaking ability in two languages, and includes the complexity of the social environment. In the process of adopting another language, the mother tongue does not interfere with the development of another language.

The main element of this paper is the influence of multilingualism on the development of the child's personality. Throughout the whole work, the aim was to show the ways in which bilingualism influences the development of the child's personality, speech, and behavior. I have conducted a research in the Italian kindergarten which confirms the hypothesis set, and they claim that supposed deviations in the influence of multilingualism on the development of the child's personality have been observed to a lesser extent and that children easily accept the Italian language and are not withdrawn and have no difficulty in switching from the language to language.

Keywords: multilingualism, kids, development of the child's personality

1. Uvod

Osnovni oblik komunikacije je govor, a jezik je vrsta društvene interakcije, odnosno simboličko sredstvo koje se koristi u govorne svrhe. U današnje vrijeme s obzirom na veliki broj miješanih parova i bračnih zajednica, povećan je i broj dvojezičnih obitelji.

Svrha ovog rada je da se prouči utjecaj višejezičnosti na razvoj osobnosti djeteta. U teorijskom dijelu rada nalazi se nekoliko teorija usvajanja jezika i kako dolazi do toga, kada i u kojoj dobi dijete usvaja jezik, te što učiniti ako dijete ima jezično – govornih problema. Nadalje, kako jezik oblikuje mozak, koristi li učenje jezika našem umu i sposobnostima i koja je prednost dvojezičnog govorenja. Na samom kraju teorijskog dijela dotaknuta je tema teorijskog usvajanja jezika i kakav je hrvatski jezik u dodiru s talijanskim jezikom.

Poslije teorijskoga dijela rada nalazi se pilot istraživanje koje je provedeno u talijanskom dječjem vrtiću – Scuola dell' infanzia „Rin Tin Tin“ u Puli gdje se kroz ankete pokušalo utvrditi kolika su odstupanja djece u razvoju osobnosti te kako višejezičnost utječe na nju. Istraživanje je osmišljeno da se kroz ankete za roditelje i odgojitelje dobije što bolji uvid u znanje dječjeg govora kroz dva jezika te kako oni utječu na razvoj djetetove osobnosti i ponašanje. Na kraju istraživanja, prikupljene su i obrađene popunjene ankete s podacima, te su prikazane tablično u postocima. U zaključku se navode osnovna zapažanja svakog poglavlja s posebnim osvrtom na istraživanje.

2. Usvajanje jezika i kako dolazi do toga

Jedno od najvećih postignuća u djetetovom životu je i ono najobičnije. Negdje oko druge godine života, većina djece počinje govoriti i u kratkom vremenu upotrebljavaju jezik kako bi izrazili svoje potrebe i kako bi se sporazumjeli u društvu. (Kovačević, 1991)

Suvremene lingvističke teorije nalažu da ljudski mozak posjeduje urođeni mehanizam koji se naziva *generator jezika* i on se aktivira u određenom stupnju djetetova razvoja. Na taj način se formira gramatički sustav koji s vremenom dijete razumije i upotrebljava jezik, odnosno iskaz koji dijete čuje oko sebe.

Naime, kora velikoga mozga, kao najrazvijenijeg dijela ljudskoga mozga, bitno utječe na razvoj i usvajanje jezika. Tijekom djetetove prve godine života ona nije u potpunosti razvijena, ali omogućava djetetu shvaćanje pojedinih pravila ljudskoga govora. S tri godine svoga života, dijete počinje shvaćati strukturu govora i iskazuje vlastite iskaze na svom jeziku koje je upilo iz okoline. Djeca mogu izrazito dobro komunicirati s ljudima oko sebe jer sve što kažu uklapa se u društveni kontekst situacije u kojoj se nalaze. Jezik je za djecu više od pravila gramatike, njime uče pravila ponašanja. Prebeg-Vilke (1991) navodi da „moramo dobiti sliku razvoja jezika u djece, taj proces moramo promatrati u lingvističkom, društvenom i kognitivnom kontekstu, odnosno u njihovoj interakciji“ jer ako dijete nije doseglo određeni stupanj intelektualnoga razvoja, ono neće izvoditi zaključke i stvoriti strategiju ponašanja na temelju onog što vidi oko sebe.

2.1. Kratki pregled teorija o usvajanju jezika

U posljednjih trideset godina mnoge su znanstvene discipline nastojale odgovoriti na pitanje kako djeca usvajaju materinski jezik, pa je nastalo više teorija. No, niti jedna nije do kraja riješila problem. Teorije dolaze od lingvistike ili psihologije, a neke od njih uzimaju u obzir društvenu sredinu u kojoj dijete odrasta i uči govoriti, dok druge ne obraćaju pažnju na nju.

2.1.1. Prema J. Piagetu

Njegovi pogledi na jezik i mišljenje djeteta baziraju se na tome da dijete koje usvaja jezik razvija se i na ostalim područjima. Ono samo pokušava odgonetnuti sredinu u kojoj se nalazi, jednako kao svijet i predmete oko sebe.

Piaget (1920) smatra da se kognitivni i socijalni razvoj isprepliću te da tako dolazi do *egocentričnoga* govora kod djece. U tu kategoriju uključio je tri vrste govora. Naime, taj govor naziva egocentričnim jer je upravljani prema samom djetetu, ali ne zato što to dijete ne interesiraju tuđa mišljenja, nego zato što ne shvaća da su njegove potrebe drugačije od ostalih i tuđe potrebe drugačije od njegovih. Govor je podijelio u ponavljanje riječi i slogova koji nemaju nikakvu društvenu funkciju, monolog u kojem dijete govori samome sebi i kolektivni monolog u kojima drugo lice služi kao poticaj za govor djeteta od kojeg se ne očekuje da razumije ili prati govor. Dijete nastoji shvatiti fizički svijet oko sebe i to odražava u jeziku koji koristi. Nedostatak socijalne adaptacije je osnovna karakteristika egocentričnoga govora, on je odraz procesa djetetova mišljenja. Svako dijete prolazi kroz određene razvojne faze određenim redoslijedom. Piaget je te faze podijelio na:

- senzorno-motoričku
- predoperacionalnu
- fazu konkretnih operacija i
- fazu formalnih operacija.

Njegov osnovni cilj je bio objasniti prirodu djetetove spoznaje o svijetu. Htio je pokazati kako djetetova inteligencija postoji i prije nego ono progovori, a samim time govor ne ovisi o njoj. Možemo zaključiti da razvoj jezika kod djeteta prati mišljenje, služi djetetu za prijenos informacija. Kada se razvije do razine u kojoj razumije jedan fenomen na temelju vlastita iskustva, pokušaj da mu se taj fenomen verbalno objasni neće biti uspješan. Verbalni prijenos informacija nije dovoljan da dijete shvati fizičke fenomene. Mnogi znanstvenici smatraju da u prve dvije godine života dijete i odgojitelj istražuju društvene i fizičke fenomene, samim time ne podupiru Piageta što je podcijenio ulogu drugih ljudi u razvoju djeteta. On se drži hipoteze da se od djetetovih 18 mjeseci života razvija simbolička funkcija i da je razvoj jezika moguć. Dijete počinje upotrebljavati riječi, te jedna riječ ima značenje cijele rečenice. Jezični razvoj kod djeteta je ograničen dokle god ne dostigne određenu razinu kognitivnoga razvoja (Prebeg-Vilke, 1991).

2.1.2. Stajališta Vygotskoga o razvoju jezika

On prihvaća Piagetovu tezu o postojanju egocentričnoga govora, ali za njega to nije neposredan odraz egocentričnosti dječjih misli, nego smatra da on vrlo rano postaje sredstvo djetetova realističnoga mišljenja, a samim time i da ima socijalnu funkciju. Prvobitni govor djeteta smatra socijalnim, a kasnije se on razvija i diferencira na egocentričan i komunikativan govor. Ukoliko dijete razgovara samo sa sobom, ono počinje misliti naglas. Samim time nastaje unutrašnji govor djeteta koji predstavlja osnovu njegova mišljenja. Vygotski smatra da je prijelazni oblik od vanjskog govora prema unutrašnjem sama misao djeteta. Piagetova hipoteza je da mišljenje prethodi jeziku, a Vygotski smatra kako su misao i jezik odvojeni korijeni koji kada se ujedine, djeluju jedan na drugog. On naglašava važnost jezika pomoću kojeg osoba djeluje u svijetu i sposobna je suočiti se sa situacijom i rješavati probleme (Prebeg- Vilke, 1991).

2.1.3. Skinnerova teorija učenja

Skinnerova teorija bazira se na biheviorizmu. On je smatrao kako djeca uče jezik pomoću uvjetovanih refleksa. Njegova teorija učenja temelji se na poticaju ili podražaju i potkrepljenju. Poticaj je radnja koju izvodi organizam. Ako se radi o jeziku, poticajem se smatra djetetov iskaz koji ima određen rezultat – potkrepljenje. Ukoliko je taj rezultat pozitivan, velike su šanse da ponovno dođe do poticaja i samim time, radnja je potkrepljena. Ako je rezultat negativan, organizam se smatra kažnjenim i manje su šanse da će se to ponoviti. Do sada, nitko nije utvrdio što točno predstavlja potkrepljenje kod djeteta koje uči jezik. Određeni istraživači (Elliot, 1981) su proučavali razgovor između majke i djece i ustanovili su da majke potkrepljuju dječje iskaze kada su istiniti, a ne gramatički točni. Onda se postavlja pitanje na koji način će se dijete nositi s tim. Vrlo je teško steći određeni iskaz u određenoj situaciji i samim time je teško dokazati što predstavlja stimulans u Skinnerovoj teoriji. Prema njemu se potkrepljuje svaki pokušaj organizma i kasnije se reakcija mora približiti određenom modelu kako bi se on potkrijepio. Možemo zaključiti da se metodama biheviorizma postižu uspjesi u učenju materinskog jezika kad standardni tok zastrani jer naučiti nešto i biti treniran da se nešto uradi nije isto (Prebeg-Vilke, 1991).

2.1.4. Usvajanje jezika prema Chomskom

Američki lingvist postavlja teoriju jezika, oslanjajući se na dijete koje uči materinski jezik. Chomski naglašava usporedbu između djeteta i lingvisti. Oboje imaju na raspolaganju podatke o jeziku, odnosno ono što čuju oko sebe. Na temelju toga nastaje sustav jezika koji uzima u obzir podatke koji ulaze u generator jezika. Naglašena je važnost jezične kreativnosti koju ima svaki izvorni govornik koji govori svoj jezik. To je sposobnost razumijevanja rečenica koje nikad nije čuo, a vodi ga u strukturu i uporabu tog jezika. Chomski smatra da djeca koriste hipoteze o tim strukturama jezika i testiraju ih na jeziku koji sami proizvedu. Isto tako, svako dijete do pete godine svog života savlada osnovne strukture svog jezika unatoč razlikama u okolini i inteligenciji. LAD (*engl.* Language acquisition device) odnosno *generator jezika*, predstavlja urođenu sposobnost za učenje prirodnog jezika koji nije povezan sa sposobnošću učenja drugih stvari. Možemo zaključiti da je usmjerio pažnju lingvisti na dijete i procese koji se događaju tijekom usvajanja materinskog jezika. Njega samo zanima razvoj jezika, a ne brzina kojom se dolazi do usvajanja istog (Prebeg-Vilke, 1991).

2.1.5. Lennebergova teorija

Lingvist i neurolog Eric Lenneberg ima teoriju za stjecanje drugog jezika pod nazivom Hipoteza kritičnih razdoblja (*Critical Period Hypothesis - CPH*). Ta teorija predlaže da se učenje drugog jezika dogodi tijekom kritičnoga razdoblja (između druge godine života i puberteta) jer inače pojedinac nikad neće u potpunosti postići potpuno razumijevanje jezika i njegovih gramatičkih sadržaja.

Tijekom kritičnog razdoblja mozak je „plastičan“, te se lakše prilagođava promjenama i raznim sadržajima. Gubitak „plastičnosti“ počinje oko puberteta što dokazuje zašto je teže učiti jezike kasnije u životu. Ono što je posebno zahvaćeno jest sposobnost stjecanja tečne intonacije i izgovora.

Osobe koje jezik uče poslije kritičnoga razdoblja tzv. *kasni dvojezičari* imaju dva jezika pohranjena na odvojenim mjestima unutar mozga. Međutim, ako se jezici nauče prije puberteta, oba će biti aktivirana unutar istog područja mozga. S druge strane, odrasli ipak imaju neke prednosti u kasnijem učenju jezika: kognitivna zrelost, poznavanje jezičnih sustava općenito te znanje o vlastitom materinskom jeziku (koje je u mlađoj dobi znatno manje). Što znači da odrasli uče brže od djece jer im jezični koncept nije stran pojam.

Bez obzira na Lennebergovu teoriju, dob nije prevladavajući čimbenik pri učenju jezika te ona ne bi trebala odvratiti ljude od učenja drugog jezika. Ono što CPH govori jest da je malo vjerojatno kako ćemo govoriti drugi jezik bez akcenta i povremenih gramatičkih pogrešaka ako kasnije naučimo jezik, ali najvažnije je da sugovornik razumije poruku koja mu je upućena

(URL:<http://www.londontranslations.co.uk/the-optimal-age-to-learn-a-second-language>, 27.08.2017.).

3. Usvajanje jezika kod djece

Usvajanje jezika tek je nedavno počeo biti jedan od glavnih predmeta proučavanja u razvojnoj psihologiji. U proučavanju jezika sudjeluju lingvisti, psiholozi, sociolozi, antropolozi i pedagozi.

Glavno pitanje koje se postavlja je kako najbolje poticati malu djecu na usvajanje jezika?

Znanstvenici smatraju da se usvajanje jezika sastoji od tri područja:

1. Jezik koji se uči ili zadatak koji se mora obaviti
2. Dijete sa svojim sposobnostima i osobinama kojima usvaja jezik
3. Okolina – jezik koji dijete čuje

Jezik se sastoji od četiri glavna dijela:

- Glasovni sustav – fonologija
- Značenjski sustav – semantika
- Pravila tvorbe riječi – morfologija
- Pravila rečeničnog oblikovanja – sintaksa

Uz navedene dijelove jezik ima i važnu društvenu ulogu. Naime, društvena uloga određuje pojedincu njegovo razumijevanje jezika i njegov način govora. Ako pojedinac govori jezik na način da se njegovo znanje iscrpljuje u gramatički ispravnim rečenicama, njega nije moguće razumjeti. Svaka društvena sredina zahtjeva prilagodbu teme i jezičnoga stila. Na primjer, „Je li to moj kaput?“, može biti traženje obavijesti ili optužba za krađu ovisno o okolnostima. Iz tog razloga dijete mora savladati sve jezične dijelove, a ta umijeća se nazivaju komunikativna sposobnost (Hymer, 1972.).

Jezični teoretičari pokušali su napraviti model usvojenog jezika, ali niti jedan nije općenito prihvaćen. Iz toga možemo zaključiti da se to područje vrlo brzo razvija i u njemu se pojavljuju jezični modeli kao suparnici već postojećih, oni se stalno nadopunjuju ili prepravljaju kako bi bili u skladu s najnovijim otkrićima. U teorijskim modelima koji se primjenjuju na jezik djeteta nalaze se transformacijska gramatika,

padežna gramatika i leksička funkcionalna gramatika. Iako se ovi modeli razlikuju, za usvajanje jezika je važno koliko se sintaksa smatra neovisnom o semantici.

„Rani transformacijski modeli pretpostavljali su da je sintaksa, odnosno gramatika, apstraktan, pravilima podvrgnut sustav neovisan o značenju pojedinih riječi. Nasuprot tome, padežna je gramatika dala semantičke uloge imeničkim sintagmama.“ (Kovačević 1991: 71) Ta razlika omogućava padežnoj gramatici da opiše važne razlike između sintaktičkih konstrukcija. Na primjer, u rečenicama „Ivan je otvorio vrata.“ i „Ključ je otvorio vrata.“ riječi Ivan i ključ su i imenice i subjekti. Ako imamo rečenicu „Ivan je otvorio vrata ključem.“ pokazujemo razliku između ta dva subjekta – Ivan je djelatnik, a ključ je sredstvo. U leksičkoj funkcionalnosti pojedine riječi imaju bogate sintaktičke obavijesti, dok glagoli nose nužne obavijesti o tome kako se koji odnosi izražavaju u rečenicama.

C. L. Baker (1979) upozorio je na učenje negramatičkih rečenica kod djece o kojima je naveo tri bitne činjenice. Prva je ta što odrasli ne izriču govorna ograničenja kad razgovaraju sa svojom djecom. Druga, djeca su sklona uopćavanju jezičnih pravila, te moraju naučiti kako izbjegavati takve pogreške. I posljednja, ograničenje u jeziku nije lagano predvidjeti, pa tako možemo zaključiti da ih nije lako ni naučiti.

Svi modeli jezičnoga razvoja moraju biti u skladu s načinom kako djeca uče i s njihovim sposobnostima opažanja, stvaranju pojmova, te njihovim spremanjem i pristupom podacima.

Istraživači se oduvijek bave problemom stvaranja pojmova i društvenim procesima koji su povezani s jezikom. Kako se govor djece javlja oko prve godine života i djeca u toj dobi ne odgovaraju izravno na pitanja, glavni podaci o dječjem jeziku su ono što djeca govore. Pojavom uređaja za snimanje slika i zvuka uvelike je doprinijelo suvremenim radovima jer omogućavaju stalne zapise i pažljivu analizu podataka. Sustav za razmjenu podataka o dječjem jeziku (MacWhinney i Snow, 1985) služi kao središte za međunarodnu razmjenu i analizu zapisa. Postoji najviše zapisa djece koja govore engleski jezik. Te zapise čine podaci o dječjim jezičnim oblicima i okolnostima u kojima su upotrebljeni.

Isto tako, istražuje se dječje razumijevanje jezičnih oblika i gramatičkih pravila, a kad oni postaju stariji od njih se traži da ocjene njihovu gramatičku ispravnost. Istraživači

su sedamdesetih godina smatrali da će počeci govora najbolje pokazati porijeklo komunikativne sposobnosti. Istraživanja su se poklapala kod različite djece i u različitim jezicima. Najmlađa djeca su najviše govorila o stvarima i predmetima do kojih im je stalo. Kod njihovih prvih riječi najčešće su imenovala bočice ili omiljene igračke, te su upućivale na ponavljanje „još“. Kod engleske djece su bili jednostavniji spojevi tematskih riječi „još soka“. Iako su nedostajale riječi bez jasnog sadržaja, kao na primjer, veznici, te jednostavne rečenice opisane su kao telegrafske.

Različita stajališta o jezičnom razvoju kod djece podcjenjuju složenost tog postignuća. Nama odraslima je jezična sposobnost čvrsto uklopljena u socijalne aktivnosti i način razmišljanja, pa se ne možemo poistovjetiti s djetetom koje tek uči jezik. Samim time, uvijek pretpostavljamo da djeca misle ono što su rekla i da razumiju ono što im je rečeno. Priopćavanjem riječima upravljamo dječjim ponašanjem ili odgojem i ponašanjem naše djece. Predškolska djeca koja se normalno razvijaju još uvijek nisu ovladala jezičnim osnovama. Na primjer, u Engleskoj gramatika se usvaja do pete godine, a vrtićka djeca su sposobna slijediti jednostavne govorne upute u bilo kojem vremenu i prostoru.

Kako bi unaprijedili jezični razvoj djece te dobi, moramo ih potaknuti na susret s raznolikim predmetima, događajima i druženjima s drugom djecom. Najlakši način za to postići je igra. Na taj način djeca ne uče jezik, već ga razvijaju. Isto tako djeca ne moraju odgovoriti na pitanje da bi stekla jezičnu sposobnost, oni mnogo toga uče prateći druge iz svoje okoline. Njihovo izražavanje riječi i rečenica dolazi spontano i kad su za to spremna. Odrasli ih na to ne bi trebali prisiljavati, a to možemo postići stankama u razgovoru s djecom. Što se tiče obrazovnog cilja, potrebno je posebno prilagoditi školski program i posvetiti pažnju jeziku. Najveći prijelaz koje dijete u toj dobi može doživjeti je prijelaz s usmenog na pismeni jezik kako bi dječji mozak mogao usvajati novo znanje. To nam pruža uvid u osnove ljudskih mentalnih sposobnosti i preispitivanje načina na koji djeca uče. (Kovačević, 1991)

4. Dijete i drugi jezik

U ovom poglavlju ću opisati nešto više o usvajanju govora dvaju jezika. Djeca od rođenja ili od ranog djetinjstva govore dva jezika, to znatno utječe na njihov razvoj i njihove sposobnosti.

Što se tiče usvajanja drugog jezika, uvijek je bilo djece koja su uz materinski jezik učila još jedan. Razlog tome je 'dvojezična obitelj', majka ima jedno državljanstvo, a otac drugo ili obrnuto. Nejoj djeci je prirodno koristiti dva jezika, dok nekoj nije. Ona to najčešće upijaju u svojoj okolini, bilo to u obitelji ili u društvu vršnjaka. Isto tako, jedan od razloga je pripadnost obitelji grupi manjinskog jezika, na primjer Talijani u Istri ili Gradišćanski Hrvati u Austriji. Neke obitelji žive u stranoj zemlji zbog studija, rada ili ekonomske emigracije. U današnje vrijeme je puno veći broj djece koja uz materinski jezik usvajaju još jedan. Zbog toga se javlja problem kod primanja i davanja obrazovnih vlasti zemalja u kojima se nalaze. Usvajanje drugog jezika i učenje stranog jezika su dva različita procesa. Drugi jezik se usvaja jer ga na to potiče situacija u kojoj se osoba nalazi, a u drugom slučaju je oblik komunikacije s obitelji i prijateljima. Kod stranog jezika je učenje neprimarno jer je svedeno na nekoliko sati organizirane nastave koja nije dovoljna pojedincu da bi savladao novi jezik. Na nastavnicima je da se potrudite kako bi djeca shvatila nešto od čega ne vide neposrednu korist. Lamendella navodi kako neki smatraju da su to dva oblika neprimarnog usvajanja jezika koji se međusobno razlikuju. Ovaj zaključak je znak napretka u ovom području učenja jer se prije smatralo da djecu nije potrebno učiti izgovoru jer će ona izgovor usvojiti sama od sebe, što se odnosilo samo na situacije u drugom jeziku, a ne u stranom jeziku. (Prebeg-Vilke, 1991).

Usvajanje drugog jezika dovodi do dvojezičnosti ili bilingvizma. Proces usvajanja drugog jezika vrlo je složen i proizvod je mnogih faktora koji uključuju i dijete koje uči i situacije u kojima ga ono uči. Različita djeca u različitim situacijama uče drugi jezik na različite načine. Proces učenja tj. usvajanja jezika uključuje sve svjesne i podsvjesne procese koji sudjeluju u svladavanju nematerinskog jezika.

Materinski jezik je u usvajanju drugog jezika vrlo prisutan, a koliko je prisutan ovisi o uvjetima u kojima dijete usvaja jezik. Ako ga dijete usvaja u obitelji u kojoj samo jedan

član govori drugi jezik, a život se odvija usred kulture materinskog jezika, utjecaj materinskog jezika bit će veći (Stančić i Ljubešić, 1994).

4.1. Dob djeteta

Većina znanstvenika se slaže da je idealno početi što prije s učenjem drugog jezika. Preporučljivo je da se dijete izloži istovremeno materinskom i stranom jeziku kako bi ono spontano usvojilo oba. Doći će do miješanja jezika odnosno ubacivanja nepoznatih riječi iz jednog jezika u drugi, ali će s vremenom to nestati i oba će jezika djelovati kao zasebne cjeline (URL: <https://www.trudnoca.hr/vrtic/razvoj-djeteta/dvojezicni-odgoj-kod-djece/>, 27.08.2017).

Djeca najbolje uče jezik kroz zabavne sadržaje: igru, pjesmice, brojalice, glumu, te automatski usvajaju intonaciju, ritam, strukturu i izgovor stranog jezika. Preporučljivo je da dijete krene s učenjem jezika do desete godine jer sposobnost učenja jezika slabi s godinama (URL: <https://www.trudnoca.hr/vrtic/razvoj-djeteta/dvojezicni-odgoj-kod-djece/>, 27.08.2017). Tijekom učenja stranoga jezika, trebalo bi osigurati dvojezično čuvanje djeteta (dvojezični vrtić ili dadilja) ili organizirati druženja s djecom iz dvojezičnih obitelji te pokušati što više koristiti taj jezik kod kuće. Zamoliti ostatak obitelji za dodatnu potporu. (URL: <http://www.pjesmicezadjecu.com/mamin-kutak/dvojezicnost-u-obiljima.html>, 27.08.2017.)

Dob djeteta uvelike utječe na usvajanje drugog jezika. Djeca će ga usvojiti prije odraslih jer nemaju razvijen vokabular i lakše se prilagode novoj strukturi jezika. Djeca koja dođu u novu okolinu obično 'odšute' pažljivo motreći i slušajući što se oko njih događa, pa tek onda progovore drugim jezikom. Kad dijete ode u inozemstvo s roditeljima i nauči drugi jezik, vrlo često dođe do toga da kad se vrati u svoju domovinu i zaboravi materinski jezik, pogotovo ako je naučilo čitati i pisati strani jezik. Lenneberg je smatrao da se strani jezik automatski usvaja nakon jednostavnog izlaganja tome jeziku. Većina stručnjaka se slaže s tim da je rana dob bitna za savladavanje jezika bez stranog akcenta (Stančić i Ljubešić, 1994).

5. Dvojezičnost i edukacija

Je li dvojezičnost samo znanje i uporaba dvaju jezičnih sustava ili on uključuje i društvene vrijednosti sadržane u jeziku? Dvojezičnost se smatra dvovarijantnom funkcijom govorne sposobnosti na dva jezika, a uključuje i složenost društvenog okružja. U procesu usvajanja drugog jezika materinski jezik ni na koji način ne smeta razvoju drugog jezika. Usvajanje drugoga i materinskoga jezika osniva se na zajedničkim načelima svojstvenim svim jezicima i oni su dio ljudskog spoznajnog sustava. Stupanj usvojenosti drugog jezika bitno je povezan sa znanjem materinskog jezika.

Možemo zaključiti kako je usvajanje drugog jezika postupak koji ne narušava strukturu prvog jezika, već se osniva na ishodištu zajedničkom obadvama jezicima. Dvojstvo jezika ne ometa opću jezičnu sposobnost, a ni spoznajni razvoj djece (Stančić i Ljubešić, 1994).

Rani bilingvizam odnosi se na usvajanje oba jezika do četvrte godine, a kasni bilingvizam na usvajanje drugog jezika poslije četvrte godine. Podjednako poznavanje oba jezika naziva se simetrični, a slabije poznavanje drugog jezika asimetrični bilingvizam. S druge strane, dvojezične osobe koje od rođenja uče oba jezika su simultani dvojezičari, a oni koji uče prvi jezik, nakon čega slijedi drugi su sukcesivni dvojezičari. Nekoliko prednosti simultanog bilingvizma u odnosu na sukcesivni bilingvizam: bolji naglasak, bogatiji rječnik, preciznija gramatika i bolje vještine jezičnog procesiranja (URL: <https://www.trudnoca.hr/vrtic/razvoj-djeteta/dvojezicni-odgoj-kod-djece/>, 27.08.2017.).

Stančić prema Hakuta i Garcia (1991) navodi kako je dvojezičnost obilježje modernog doba. Ekonomske migracije i ekonomski tijekovi, isto kao i društveni razboj u suvremenom svijetu stvorili su okolnosti u kojima je poznavanje i drugih jezika uz materinski, svakodnevna pojava. Tako npr. u SAD-u ima više od trideset milijuna ljudi kojima engleski nije jezik kojim se služe kod kuće, a taj se broj povećava.

5.1. Jezik i govor

Razlika između jezika i govora jest ta da je govor jezik u uporabi, a sam jezik je društvena tvorevina i postoji izvan pojedinca i njegove individualne uporabe. Jezik je jedinstven za sve ljude koji žive u određenoj jezičnoj zajednici, ali znanje tog jezika u različitim ljudima i u osoba različite dobi jest nejednako. Uporaba jezika u govoru je različita i ovisi o mnogim psihičkim i situacijskim čimbenicima. Bez obzira što jezik kao društvena tvorevina postoji prije pojedinaca koji ga upotrebljavaju, pojedinci na njega utječu, pa se stoga jezici mijenjaju u različitim komponentama: fonetskoj, gramatičkoj i leksičkoj.

Govor je oblik čovjekova ponašanja i time ulazi u problemsko područje koje proučava psihologija. Shvaćanje ponašanja kao predmeta psihologije mijenjalo se tijekom dvadesetog stoljeća, a to je utjecalo i na proučavanje govora. Tako je radikalni biheviorizam ograničio psihološka poučavanja samo na vanjsko ponašanje, a zapostavljeni su brojni fenomeni važni za razumijevanje govora. Na primjer, odnos mišljenja i govora jer se smatralo da leže izvan empirijske realnosti, te da ne mogu biti predmetom znanstvenog istraživanja. S druge strane, suvremeno shvaćanje ljudskog ponašanja uključuje u ponašanje i svijest i doživljajnu stranu ponašanja. Dakle, psihologija se i dalje bavi ponašanjem, ali ga promatra u jedinstvu s njegovom doživljajnom stranom, pa se tako i govor proučava u sklopu cjelokupne svijesti čovjeka, a posebno njegove kognicije.

5.2. Dvojezični razvoj

Govorni razvoj kao proces podliježe određenim zakonitostima, te su njegov tijek, tempo i dostignuta razina određeni različitim faktorima. Govorna okolina je jedan od ključnih faktora, a ona nije uvijek jednojezična.

Prvo trebamo definirati pojmove usvajanja prvog i drugog jezika. Procesi usvajanja prvog i nekog novog jezika nisu isti. Ako se neki jezik usvaja prvi, odnosno drugi, neka se znanja o jeziku prvenstveno izgrađuju u procesu usvajanja prvog, dakle materinskoga jezika. Stoga je pravilnije govoriti o prvom, tj. drugom usvajanju jezika.

Prvo usvajanje jezika može biti jednojezično ili dvojezično, pa čak i višejezično. Dvojezični razvoj razlikuje se od jednojezičnog razvoja u lingvističkom, ali i u izvanlingvističkom pogledu. Dvojezično dijete mora otkriti i usvojiti dva jezika s njihovim osobitostima. Stoga je ono samo izloženo potrebi da se „prekopčava“ s jezika na jezik. O drugom usvajanju govori se nakon što je usvojena osnova prvog jezika (u pravilu materinskog), odnosno nakon treće ili četvrte godine života (Stančić i Ljubešić, 1994).

Ipak, djeca ne moraju biti podjednako vješta u oba jezika. Jedan možda bolje upotrebljavaju, a drugi možda bolje shvaćaju, odnosno dok su u jednom aktivni govornici, u drugom su pasivni slušatelji. Neki znanstvenici pak tvrde da, ako dijete počne s učenjem drugog jezika u vrijeme dok prvi nije potpuno usvojen, razvoj prvoga može biti usporen, pa čak i regresivan (URL: <https://www.trudnoca.hr/vrtic/razvoj-djeteta/dvojezicni-odgoj-kod-djece/>, 27.08.2017.).

5.3. Što učiniti ako dijete ima jezično-govorni problem?

Ako se kod djeteta jave jezično-govorne teškoće, najprije se rješavaju jezično-govorne teškoće materinskog jezika, a zatim se usvaja drugi jezik postepeno. Za takvo dijete je najbolje da najprije stvori osnovu – govor na materinskom jeziku, a kad on postane zadovoljavajuć, može se početi uvoditi drugi jezik u govor.

Dijete koje živi u dvojezičnoj okolini i pokazuje teškoće u razvoju govora, trebalo bi se odlučiti samo za jedan jezik i to onaj na kojem će se školovati. S takvim je djetetom potrebno puno razgovarati, čitati mu i prepričavati razne priče, te pitanjima provjeravati je li ono razumjelo što mu se govori. Obraćanje treba pojednostaviti koristeći kraće rečenice, poznate riječi i izbjegavati nepoznate izraze. Cijela komunikacija treba biti prilagođena njegovim govornim mogućnostima. Poželjno je da se dijete uključi u vrtić kako bi imalo više poticaja za komunikaciju s drugom djecom i odgojiteljima (URL: <https://www.trudnoca.hr/vrtic/razvoj-djeteta/dvojezicni-odgoj-kod-djece/>, 27.08.2017.).

6. Osobine ličnosti

Osobine ličnosti kao što su introvertiranost i ekstrovertiranost, anksioznost i samouvjerenost, maštovitosti i nemaštovitosti, spremnosti i nespremnosti, usmjerenosti prema sebi ili usmjerenosti prema drugima itd. pokušavalo se dovesti u vezu s uspjehom ovladavanja inim jezikom. Iako je određen broj istraživanja pokazao pozitivnu vezu između npr. samouvjerenosti, spremnosti na rizik, maštovitosti, empatičnosti te prihvaćanja određenog stupnja nejasnoće u jezičnim informacijama i u ovladavanju inim jezikom, rezultati su često bili nedorečeni. (Medved-Krajnović, 2010)

6.1. Kako jezik kojim govorite oblikuje vaš mozak i sposobnosti

Jezik kojem ste izloženi rođenjem utječe na strukturu vašeg mozga, modificira vaše viđenje svijeta i ono što jeste. S obzirom da je naša vrsta evoluirala dijelovi našeg mozga su se proširili i to je rezultat naše veće računalne snage za jezik.

Jezik može oblikovati mozak kroz naš život, a većina dokaza mogu nam dati studije o ljudima koji govore dva jezika (bilingvisti).

Studije skeniranja mozga su pokazale kako prebacivanje između dva jezika potiče različite dijelove umne aktivnosti za razliku od govora jednog jezika. Dio mozga koji se nalazi kod prednjeg dijela naše lubanje (prefrontalni korteks) uključen je u organiziranje i djelovanje na temelju informacije na način da uključuje korištenje radne memorije, rasuđivanje i planiranje. Dok druge studije pokazuju kako su dvojezičari brži u svladavanju izazova učenja novog jezika.

Charlemagne je navodno rekao „Poznavati drugi jezik je imati još jednu dušu.“ Socio-lingvistkinja Susan Ervin – Tripp sa Sveučilišta Berkeley u Kaliforniji je 1960-ih zamolila ljude koji govore dva jezika (engleski i japanski) opišu što se događa na dvosmislenim slikama. Ispitivanje je pokazalo da je osoba ispričala drugačiju priču zavisno od jezika kojim je pripovijedala, a zaključak je da je bilo više emocije u japanskim pričama. Na primjer, ponuđena je slika žene koja je nagnuta na kauč. Na japanskom jeziku odgovorila je kako se radi o ženi koja razmišlja o samoubojstvu nakon što je izgubila zaručnika, a na engleskom jeziku rekla je kako žena sa slike razmišlja o projektu šivanja za školsku nastavu.

Sljedeće istraživanje Nairan Ramirez – Esparza sa Sveučilišta Connecticut bilo je da dvojezični Meksikanci koristeći španjolski i engleski upitnik ocijene svoju osobnost. Rezultati su pokazali kako su odgovori na engleskom jeziku bili otvoreniji i ekstrovertniji, a na španjolskom skromniji i rezerviraniji.

Prema Shaiu Danzigeru sa Sveučilišta Ben-Gurion u Izraelu i Robertu Wardu sa Sveučilišta Bangor u UK, jezik također može utjecati na način kako mislite o drugima. Sudionici istraživanja, također bilingvisti, koji govore arapski i hebrejski, morali su ocijeniti arapska i židovska imena s pozitivnim ili negativnim značajkama stišćući tipku. Rezultati sudionika pokazali su više nehotičnih pozitivnih stavova prema židovima kad su ih testirali na hebrejskom nego što su pokazali kad su testirani na arapskom. Još jedno testiranje koje je provela Paula Rubio – Fernandez sa Sveučilišta Oslo, dovelo je do zaključka kako djeca koja govore dva jezika imaju bolje rezultate na testovima koji zahtijevaju razumijevanje situacije iz tuđe perspektive. Možemo zaključiti kako je sve više dokaza da riječi koje govorimo i mislimo oblikuju naš mozak, percepciju i osobnost (URL: <https://hr.sott.net/article/6720-Kako-jezik-kojim-govorite-oblikuje-vas-mozak-i-osobnost>, 22.08.2017.).

6.2. Učenje jezika koristi našem umu i sposobnosti

Istraživanja su pokazala kako učenjem jezika treniramo naš um, a znanje više jezika utječe na našu osobnost i mogućnost izražavanja sebe i svojih emocija. Dakle, ako smo dvojezičari oba su nam jezika aktivna u isto vrijeme. Kad naš mozak koristi jedan jezik, istodobno se odvija proces kontrole drugog jezika kako se ne bi „umiješao“. Tako treniramo kako raditi više zadataka odjednom, ali i koncentriraniji smo na jednu stvar bez da nas nešto drugo ometa. Stoga su osobe koje govore više jezika bolje u obavljanju više radnji istovremeno te u postizanju fokusa na ono što trenutno rade.

Najbolji način da se postane dvojezična osoba je taj da se osoba rodi u obitelji u kojoj postoji više jezika i kultura. Tada djeca uče govoriti na dva jezika u isto vrijeme i oba im postaju materinski. Od velike je važnosti da jedan roditelj govori s djetetom na jednom, a drugi roditelj na drugom jeziku cijelo vrijeme, kako bi se izbjegavale zbrke u jezicima. Od velike je mogućnosti da ako roditelji međusobno i s ostatkom obitelji govore na trećem jeziku, da i njega dijete savlada. Važno je zapamtiti da je za učenje

jezika najvažnije da ga se sluša po mogućnosti od izvornih govornika i da ga se što više koristi u govoru.

Prednost dvojezičnosti je što olakšava povezivanje s drugima. Jezik koji govorimo i kultura iz koje potječemo utječu na identitet osobe. Svaki jezik je povezan s kulturom i mentalitetom naroda koji ga govori. Osobe se lakše poistovjećuju s osobama druge kulture, ali i svojim ponašanjem bliži su kulturi jezika koji govore. Istraživanja su pokazala kako određeni jezik direktno utječe i na drugačije ponašanje, ali i stavove. Primjerice, možda na francuskom se mogu jasnije i lakše izraziti emocije, a na engleskom jeziku se lakše vode službeni razgovori. Prednost poznavanja stranog jezika nam omogućuje da s osobama kojim jesmo možemo nesmetano razgovarati, a da nas nitko drugi ne razumije, osim ako još netko ne priča tim jezikom (URL: <http://www.insideout.hr/o-meni/tko-sam-ja/ucenje-jezika-koristi-nasem-umu-i-osobnosti.php>, 22.08.2017.).

6.3. Dvojezičnost je bolja: prednost govorenja više jezika

Rita Rosenback u svom članku piše o istraživanjima zašto je dobro biti dvojezičan. Istraživanje koje je provedeno na Sveučilištu u Granadi pod nadzorom Ellen Bialystok dovelo je do rezultata koji su pokazali kako radna memorija uključuje strukture i procese povezane s pohranom i obradom informacija tijekom kraćih vremenskih rokova te dvojezična djeca imaju bolju „radnu memoriju“ nego jednojezična djeca.

Također, djeca koja odrastu govoreći dva jezika bolje se prebacuju između zadataka nego djeca koja uče govoriti samo jedan jezik. Dvojezičnost osobu čini otvorenijom i osjetljivijom prema drugima zbog toga što dvojezičari imaju pojačanu svijest o stajalištima drugih ljudi s obzirom da od najranije dobi imaju drugačiju perspektivu. Studije su pokazale kako dvojezičnost poboljšava sposobnost slušanja te kako su u bučnom okruženju dvojezičari bolji u otkrivanju različitih zvukova i na taj se način povećava pažnja.

S druge strane Rosenback navodi kako su dvojezična djeca manje uznemirena te to također navodi na razvijanje veće pažnje, otpornost na distrakciju, prosuđivanje odlučivanja i odaziv na povratne informacije (URL: <http://multilingualparenting.com/2014/01/22/bilingual-is-better-the-advantages-of-speaking-more-than-one-language>, 22.08.2017.).

7. Teorija jezika u kontaktu

Jezično posuđivanje nije isključivo lingvistička kategorija i ne može se analizirati samo općelingvističkim metodama. Tu su nužne i druge znanosti kao što je psihologija, sociologija i dr. jer se u tom istraživanju proučavaju i nelingvistički faktori. Jezično posuđivanje i sve pojave vezane uz nj klasificiraju se u novu granu znanosti o jeziku: lingvistiku jezičnih dodira ili kontaktnu lingvistiku. Ta grana obuhvaća i proučava cijelo područje jezičnih dodira i sukoba, bilingvizam i multilingvizam, prevođenje i usvajanje drugih jezika.

Krajem 19. stoljeća lingvisti spominju bilingvizam kao jedan od uvjeta za jezično posuđivanje. Lingviste u bilingvizmu najprije i najviše zanima u kakve odnose ulaze dva jezika. Kad jezici kao sredstvo za kulturni saobraćaj dođu u međusobni kontakt, vrlo brzo i često primaju strane nazive za nove predmete i pojmove što su ih preuzeli od neke druge jezične zajednice. Tu dolazi do kontakta između dva jezika: jezik davaoca i jezik primaoca. Po teoriji jezika u kontaktu taj kontakt se osniva na bilingvizmu, a mjesto koje stvara kontakt jest bilingvalni govornik. Prvi i osnovni zadatak govornika, koji je pored materinskog naučio još jedan jezik, je u tome da ta dva jezika drži odvojena kako ne bi nastupila lingvistička interferencija. Dakle, bilingvi mogu izbjeći interferenciju ako striktno prelaze iz jednog jezika u drugi pomoću prebacivanja jezika. Što znači da je svladao fonološke sustave oba jezika (Filipović, 1986).

7.1. Hrvatski jezik u dodiru s talijanskim jezikom

Jezični su dodiri rezultat povijesnih i kulturnih dodira, a hrvatsko-romanski utjecaji i prožimanja trajali su od samih početaka hrvatske povijesti na istočnoj obali Jadrana. Stupnjevi adaptacije jezika ovise u velikoj mjeri o stupnju podudarnosti između jezika u dodiru. Zbog sličnosti između hrvatskog i talijanskog fonološkog sustava, mnoge posuđenice zadržavaju fonološki oblik modela (banda, laguna, tramontana, valuta) (Sočanec, 2010).

Djeca koja pohađaju talijanske dječje vrtiće u Hrvatskoj, većinom razumiju tri lingvistička aspekta: *l'istoveneto*¹, *l'italiano standard* (standardni talijanski jezik) i *il croato* (standardni hrvatski jezik). Bilingvalna kompetencija raste s iskustvom. Tko odrasta u dvojezičnoj obitelji, ne može razviti cijeli jezični repertoar jednoga jezika. U Hrvatskoj postoje bilingvalna djeca kojima je primarni jezik hrvatski, to su tzv. *croatofoni*. Također, postoje tzv. *italofoni* kojima je primarni jezik uporabe talijanski. Iz tog razloga ono što im nedostaje u jednom vokabularu, djeca će nesvjesno nadomjestiti pomoću drugoga. Primjer za *croatofone*: „*Maestra* nam je dala bojice da nacrtamo *Befanu* ili *Babbo Natale*.“ te primjer za *italofone*: „*Con ste klompe* no rivo far.“ Bilingvisti će i dalje imati problema pri savladavanju prepreka koje dolaze iz napora za izražavanjem na oba jezika. (Scotti Jurić, 2003)

¹ Istromletački – skupina talijanskih dijalekata u slovenskom i hrvatskom dijelu Istre (URL: <http://www.istrapedia.hr/hrv/1857/istromletacki/istra-a-z/>, 16.09.2017.)

8. Istraživanje utjecaja višejezičnosti na razvoj djetetove osobnosti

Istraživanje na temu „Utjecaj višejezičnosti na razvoj djetetove osobnosti“ provela sam u talijanskom dječjem vrtiću - Scuola dell` infanzia „Rin Tin Tin“ u Puli. Prije istraživanja priložila sam anketu roditeljima i odgojiteljima skupina u kojem je istraživanje provedeno kako bih mogla dobiti što bolji uvid u skupinu u kojoj je istraživanje provedeno.

CILJ: Ispitati utjecaj višejezičnosti na razvoj djetetove osobnosti.

PROBLEM: Utvrditi odstupanja u osobnosti predškolske djece radi korištenja više jezika.

HIPOTEZE:

- 1) Pretpostavlja se odstupanje u razvoju djetetove osobnosti zbog utjecaja višejezičnosti.
- 2) Pretpostavlja se manje odstupanje u razvoju djetetove osobnosti kod dvojezičnih obitelji.

METODA:

ISPITANICI: Roditelji i odgojitelji

PRIBOR:

- 1) anketa za roditelje
- 2) anketa za odgojitelje

POSTUPAK: Za rezultate istraživanja, ispitanicima je priložena anketa. Anketa je korištena kako bi se dobio bolji uvid na utjecaj višejezičnosti na razvoj djetetove osobnosti.

MJESTO PROVEDBE: Dječji vrtić - Scuola dell` infanzia „Rin Tin Tin“, Pula

VREMENSKI PERIOD: Istraživanje u vrtiću provelo se u vremenskom periodu od 08.09. do 12.09.2017.

ZAŠTITA IDENTITETA: Za rezultate ovog istraživanja nije bilo potrebno bilježiti identitete ispitanika te stoga nisu ni zabilježeni.

RASPRAVA:

Cilj istraživanja bio je ispitati utjecaj višejezičnosti na razvoj djetetove osobnosti.

Problem istraživanja odnosio se na utvrđivanje odstupanja u razvoju osobnosti predškolske djece radi korištenja više jezika. U svrhu istraživanja korištene su ankete za odgojitelje i roditelje.

Obje točke hipoteze su potvrđene, odnosno zamijećeno je manje odstupanje u utjecaju višejezičnosti u razvoju na djetetovu osobnost. Utvrđeno je kako djeca nemaju poteškoće u prihvaćanju talijanskog jezika, ukoliko im nije materinski, odnosno uče ga bez poteškoća. Djeca nisu povučena jer ne znaju jezik te se ne osjećaju nelagodno zbog toga i ne počinju mucati, te im nije teško prebacivati se s jednog jezika na drugi jezik.

Rezultati istraživanja mogli bi biti vjerodostojniji i precizniji kada bi se istraživanje proširilo na veći broj ispitanika i kada bi se provelo još nekim drugim metodama.

8.1. Prikaz popunjenih anketa korištenih u istraživanju

1. Anketni primjer za roditelje proveden u dječjem vrtiću „Rin Tin Tin“, Pula:

ANKETA ZA RODITELJE

Poštovani roditelji, molim Vas da ispunite anketu kako biste mi mogli pomoći u istraživanju za moj završni rad. Tema mog završnog rada je „Utjecaj višejezičnosti na razvoj djetetove osobnosti“.

Unaprijed zahvaljujem!

1. Je li Vaša obitelj dvojezična?
 - a) Da **X**
 - b) Ne

2. Govore li djeca kod kuće:
 - a) hrvatskim jezikom
 - b) talijanskim jezikom
 - c) oba jezika **X**

3. Planirate li upisati djecu u talijansku školu?
 - a) Da **X**
 - b) Ne

4. Kako djeca prihvaćaju talijanski jezik, ako im nije materinski?
 - a) uče ga bez poteškoća **X**
 - b) uče ga s poteškoćama

5. Kako potičete učenje talijanskog jezika (pogotovo ako on nije materinski)?

Putem razgovora

6. Jesu li djeca povučenija jer ne znaju jezik?

- a) Da
- b) Ne **X**

7. Osjećaju li se djeca nelagodno, pa zbog toga počinju mucati ili ne žele govoriti uopće?

- a) Da
- b) Ne **X**

8. Je li se djetetu teško prebacivati s jednog na drugi jezik?

- a) Da
- b) Ne **X**

2. Anketni primjer za odgojitelje proveden u dječjem vrtiću „Rin Tin Tin“, Pula:

ANKETA ZA ODGOJITELJE

Poštovani odgojitelji/ce, molim Vas da ispunite anketu kako biste mi mogli pomoći u istraživanju za moj završni rad. Tema mog završnog rada je „Utjecaj višjezičnosti na razvoj djetetove osobnosti“. Potrebna mi je Vaša stručnost te znanje koje posjedujete o svojoj skupini.

Unaprijed zahvaljujem!

1. Starosna dob skupine (pokraj broja godina napisati broj djece)

- a) 3 godine - **18**
- b) 4 godine - **6**
- c) 5 godina
- d) 6 godina

2. Spol djeteta (pokraj napisati brojkom koliko je M, koliko Ž)

M - **8** Ž - **16**

3. Djeca od rođenja žive u istoj sredini?

DA **X** NE

4. Je li se neko dijete doselilo iz druge države?

DA NE **X** ako je, iz koje _____

5. Područje s kojeg dijete dolazi:

- a) područje na kojemu se nalazi vrtić **X**
- b) okolica **X**

6. Broj djece koja:

- a) tepaju - **1**
- b) mucaju - **0**

- c) neke glasove pogrešno izgovaraju npr. glas R ili glas L - **7**
- d) pravilno izgovaraju sve glasove - **16**

7. Broj djece koja:

- a) ne govore, ali razumiju govor odraslih - **0**
- b) koriste sve riječi i razumiju njihovo značenje - **24**
- c) izgovaraju poneke riječi - **0**

8. Broj djece koja aktivno sudjeluju u razgovoru - **22**

9. Broj djece koja govore drugim jezikom

- a) Povremeno - **7**
- b) stalno - **17**

10. Potičete li djecu da se služe hrvatskim standardnim jezikom?

- a) Da
- b) Ne **X**

11. Imate li u grupi dijete s posebnim potrebama?

- a) Da - **1 dijete s teškoćama u govornom području**
- b) Ne

12. Kako djeca prihvaćaju talijanski jezik, ako im nije materinski?

- a) uče ga bez poteškoća **X**
- b) uče ga s poteškoćama **X**

13. Jesu li djeca povučena jer ne znaju jezik?

- a) Da
- b) Ne **X**

14. Osjećaju li se djeca nelagodno, pa zbog toga počinju mucati ili ne žele govoriti uopće?

- a) Da
- b) Ne **X**

Kako potičete učenje talijanskog jezika (pogotovo ako on nije materinski)?

Govorim im na talijanskom, te kroz pjesme, knjige, itd.

8.2. Tablični prikaz analize rezultata dobivenih istraživanjem

Istraživanje provedeno s 88 ispitanika - roditelji.

Je li obitelj dvojezična?			
a)	Da	57	65%
b)	Ne	31	35%
Govore li djeca kod kuće:			
a)	hrvatskim jezikom	37	42%
b)	talijanskim jezikom	2	2%
c)	oba jezika	49	56%
Planirate li upisati djecu u talijansku školu?			
a)	Da	65	74%
b)	Ne	23	26%
Kako prihvaćaju talijanski, ako im nije materinski?			
a)	Uče ga bez poteškoća	85	97%
b)	Uče ga s teškoćama	3	3%
Jesu li djeca povučeniija jer ne znaju jezik?			
a)	Da	9	10%
b)	Ne	79	90%
Osjećaju li se zbog toga nelagodno, pa počinju mucati ili ne žele govoriti?			
a)	Da	5	6%
b)	Ne	83	94%
Je li se djetetu teško prebacivati s jedan na drugi jezik?			
a)	Da	5	6%
b)	Ne	83	94%

Istraživanje provedeno s 12 ispitanika - odgojitelji.

Dob djece:			
a)	3 godine	28	22%
b)	4 godine	35	27%
c)	5 godina	29	22%
d)	6 godina	38	29%
Spol:			
a)	Muško	56	43%
b)	žensko	74	57%
Djeca od rođenja žive u istoj sredini?			
a)	Da	130	100%
b)	Ne		
Je li se neko dijete doselilo iz druge države?			
a)	Da		
b)	Ne	130	100%
Područje s kojeg dijete dolazi:			
a)	područje na kojem se nalazi vrtić	65	50%
b)	okolica	65	50%
Broj djece koja:			
a)	Tepaju	8	6%
b)	Mucaju	3	2%
c)	Neke glasove pogrešno izgovaraju (npr. L ili R)	20	16%
d)	Pravilno izgovaraju sve glasove	99	76%
Broj djece koja:			
a)	Ne govore, ali razumiju govor odraslih	0	
b)	Koriste sve riječi i razumiju njihovo značenje	120	92%

c)	Izgovaraju poneke riječi	10	8%
Broj djece koja aktivno sudjeluju u razgovoru		100	77%
Broj djece koja govore drugim jezikom:			
a)	Povremeno	26	20%
b)	stalno	104	80%
Potičete li djecu da se služe hrvatskim standardnim jezikom?			
a)	Da	0	
b)	Ne	130	100%
Imate li u grupi dijete s posebnim potrebama?			
a)	Da	2	2%
b)	ne	128	98%
Kako djeca prihvaćaju talijanski jezik, ako im nije materinski?			
a)	Uče ga bez poteškoća	65	50%
b)	Uče ga s teškoćama	65	50%
Jesu li djeca povučeniija jer ne znaju jezik?			
a)	Da	1	1%
b)	ne	129	99%
Osjećaju li se djeca nelagodno, pa zbog toga počinju mucati ili ne žele govoriti uopće?			
a)	Da	2	2%
b)	ne	128	98%

Na pitanje „*Kako bi potakli učenje talijanskog jezika, pogotovo ako im on nije materinski jezik?*“, roditelji i odgojitelji su odgovorili da to rade na sljedeće načine: kroz igru, planirane aktivnosti, dramatizacije i recitacije, učenjem pjesmica, čitanjem knjiga, gledanjem crtića, izletima u Italiju te najčešće govorom sa svojim bakama i djedovima i sl.

8.3. Zaključak istraživanja

Rezultati dobiveni ovim istraživanjem ukazuju na to da su odstupanja u utjecaju višejezičnosti na razvoj djetetove osobnosti u manjoj mjeri zamijećena. Djeca s lakoćom prihvaćaju talijanski jezik bez obzira na to što im nije materinski te ga uče bez poteškoća. Djeca nisu povučena jer ne znaju jezik te se ne osjećaju nelagodno zbog toga i ne počinju mucati, te im nije teško prebacivati se s jednog jezika na drugi jezik. Roditelji potiču učenje talijanskog jezika, pogotovo ako nije materinski kroz komunikaciju s rodbinom, raznim medijima (tv, internet, mobitel), slikovnicama i knjigama, putovanjima i sl., a odgajatelji kroz igru, planirane aktivnosti, dramatizacije, pjevanje i sl. Istraživanjem je utvrđeno da je samo 65% obitelji dvojezično. Bez obzira na to što su djeca upisana u talijanski vrtić gotovo 50% djece kod kuće govori samo hrvatskim jezikom.

9. Zaključak

Svrha ovog rada bilo je proučiti utjecaj višejezičnosti na razvoj osobnosti djeteta. Kako bi se unaprijedio jezični razvoj kod djece, treba ih se potaknuti na susret s raznolikim predmetima, događajima i druženjima s djecom, a najlakši način za to je igra. Usvajanje drugog jezika dovodi do dvojezičnosti ili bilingvizma. Proces usvajanja drugog jezika vrlo je složen i proizvod je mnogih faktora koji uključuju i dijete koje uči i situacije u kojima ga ono uči.

Većina znanstvenika slaže se da je idealno početi što prije s učenjem drugog jezika. Preporučljivo je da se dijete izloži istovremeno materinskom i stranom jeziku kako bi ono spontano usvojilo oba, te tu dolazi do miješanja jezika odnosno ubacivanja nepoznatih riječi iz jednog jezika u drugi, ali s vremenom to nestaje i oba jezika počinju djelovati kao zasebne cjeline. Također, kroz rad se prikazalo kako dob utječe na učenje jezika, ali ipak nije prevladavajući čimbenik pri učenju jezika te ona ne bi trebala odvratiti ljude od učenja drugog jezika. S druge strane, ako dijete koje živi u dvojezičnoj okolini i pokazuje teškoće u razvoju govora, trebalo bi se odlučiti samo za jedan jezik i to onaj na kojem će se školovati.

Rezultati nekih svjetskih istraživanja pokazali su da osobe pričaju drugačiju priču ovisno o jeziku kojim pripovijedaju, te isto tako da se kod nekih javljaju različite emocije ovisno o jeziku. Učenjem jezika trenira se um, a znanje više jezika utječe na razvoj osobnosti i mogućnost izražavanja sebe i svojih emocija. Kada je osoba dvojezična, ona trenira kako odraditi više zadataka odjednom, pa su stoga dvojezične osobe bolje u obavljanju više radnji istovremeno.

Prednost dvojezičnosti je što olakšava povezivanje s drugima, a jezik kojim se govori i kultura iz koje se potječe utječu na identitet osobe. Svaki jezik je povezan s kulturom i mentalitetom naroda koji ga govori. Dvojezičnost osobu čini otvorenijom i osjetljivijom prema drugima zbog toga što je pojačana svijest o stajalištima drugih ljudi. Studije su pokazale kako dvojezičnost poboljšava sposobnost slušanja, te u bučnom okruženju dvojezičari bolje otkrivaju različite zvukove i na taj se način povećava pažnja, a i dvojezična djeca su manje uznemirena.

Rezultati dobiveni istraživanjem ukazuju da su odstupanja u utjecaju višejezičnosti na razvoj djetetove osobnosti zamijećena u manjoj mjeri, te da djeca s lakoćom prihvaćaju

talijanski jezik bez obzira na to što im nije materinski i nisu povučeni jer ne znaju jezik. Ne prebacuju se teško s jednog jezika na drugi jezik, a kako bi im olakšali učenje, roditelji i odgojitelji potiču učenje kroz komunikaciju s rodbinom, putem slikovnica i knjiga, putovanjima, pjesmicama, planiranim aktivnostima i sl.

Ono što se može zaključiti jest da dvojezična djeca stvore sposobnost uporabe jezika u različitim funkcijama, što znači ne samo usvajanje odvojenih jezičnih sposobnosti već i sposobnosti povezane s razvojem osobe u cjelini.

Literatura

1. Filipović, R. (1986). Teorija jezika u kontaktu. Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Školska knjiga
2. Kovačević, M. (1991). Psihologija, edukacija i razvoj djeteta. Zagreb, Školske novine.
3. Medved-Krajnović, M. (2010). Od jednojezičnosti do višejezičnosti. Zagreb, Leykam international d.o.o.
4. Prebeg-Vilke, M. (1991). Vaše dijete i jezik. Zagreb, Školska knjiga.
5. Scotti Jurić, R. (2003). Bilinguismo precoce: funzioni e usi linguistici. Pula=Pola : Pietas Iulia; Rijeka=Fiume:EDIT
6. Sočanec, L. (2010). Studije o višejezičnosti. Zagreb, Nakladni zavod Globus
7. Stančić, V., Ljubešić, M. (1994). Jezik, govor, spoznaja, Zagreb, Hrvatska sveučilišna naklada.

Mrežni izvori

1. <http://multilingualparenting.com/2014/01/22/bilingual-is-better-the-advantages-of-speaking-more-than-one-language>, [pristupljeno 22.08.2017.]
2. <https://hr.sott.net/article/6720-Kako-jezik-kojim-govorite-oblikuje-vas-mozak-i-osobnost>, [pristupljeno 22.08.2017.]
3. <http://www.insideout.hr/o-meni/tko-sam-ja/ucenje-jezika-koristi-nasem-umu-i-osobnosti.php>, [pristupljeno 22.08.2017.]
4. <https://www.trudnoca.hr/vrtic/razvoj-djeteta/dvojezicni-odgoj-kod-djece/>, [pristupljeno 27.08.2017.]
5. <http://www.pjesmicezadjecu.com/mamin-kutak/dvojezicnost-u-obitelji.html>, [pristupljeno 27.08.2017.]
6. <http://www.londontranslations.co.uk/the-optimal-age-to-learn-a-second-language>, [pristupljeno 27.08.2017.]
7. <http://www.istrapedia.hr/hrv/1857/istromletacki/istra-a-z/>, [pristupljeno 16.09.2017.]